

Notitie

Onderwerp

agendapunt Q-koorts PS-vergadering

Aan

Provinciale Staten

Kopie aan

Ter bespreking in

PS 5-2-2010

Datum

27 januari 2010

Van

Gedeputeerde Staten

DIS. Nr. 1638945

1. Inleiding

In de commissie RM van 15 januari 2010 is er een technische voorbereiding geweest van het Q-koortsdebat dat op de Statenvergadering van 11 december 2009 door GS is toegezegd.

In de commissievergadering heeft GS laten weten bereid te zijn een informatiepakket te verstrekken met een overzicht van alle acties die GS hebben ondernomen. De Statenleden hebben tevens om een goed document gevraagd ter voorbereiding van het Statendebat op 5 februari. Met deze notitie wordt tegemoet gekomen aan deze vragen.

De afgelopen anderhalf jaar is het Q-koortsdossier verschillende malen aan de orde geweest, onder andere via Statenvragen, acties en brieven van de CdK maar ook met een besluit over een bouwstop voor geiten- en schapenhouderijen. Met bijgaand document geven wij een samenvatting van alles dat door ons is ondernomen. Wij kiezen ervoor om in dit document alle informatie bij elkaar te brengen zodat u een goed overzicht heeft. Ter ondersteuning hebben wij algemene informatie toegevoegd dat een beeld geeft van de achtergronden maar dat ook een onderbouwing biedt van reeds door U gestelde vragen.

Wij zijn ons aan het beraden hoe wij op termijn vorm kunnen en moeten geven aan de geiten- en schapenhouderij in Noord-Brabant. Daarbij betrekken wij niet alleen PS maar wij maken ook gebruik van consultaties bij de partners bij de uitvoering van de reconstructie op het platteland, de ministeries van LNV, VWS en VROM, de gezondheidsorganisaties en organisaties op het gebied van recreatie en toerisme. Tot nu toe heeft er nog geen besluitvorming plaatsgevonden.

Inhoudsopgave

1	Inleiding.....	1
2	Achtergronden en basiskennis Q-koorts.....	2
3.	Wettelijk kader en verantwoordelijkheden partijen.....	7
4.	Ontwikkeling Q-koorts en bestuurlijk optreden provincie	11
5	Informatiepakket provinciaal handelen	19
6	Gevolgen voor gezondheid Noord-Brabant	20
7	Gevolgen voor Brabantse economie.....	22
8.	Toekomstperspectief geiten- en schapenhouderij Noord-Brabant	23

2. Achtergronden en basiskennis Q-koorts

In onderstaand overzicht wordt algemene basiskennis verstrekt over Q-koorts en de geiten- en schapenhouderij in Noord-Brabant. Deze informatie is nodig om het dossier goed te volgen. De onderstaande vragenlijst is een samenvoeging van een aantal vragen- en antwoordenlijsten die te vinden zijn op verschillende sites van o.a. LNV, VWS en RIVM.

Wat is Q-koorts?

Q-koorts is een infectieziekte die van dieren kan overgaan op mensen. In Nederland zijn besmette melkgeiten en melkschapen de bron van de ziekte bij mensen. De meeste mensen lopen Q-koorts op door het inademen van lucht waar de bacterie inzit, tijdens de lammerperiode van geiten en schapen. De bacterie kan lang overleven in het milieu. De ziekte is niet van mens op mens overdraagbaar.

Hoe kan men Q-koorts oplopen?

Q-koorts loopt men op door het inademen van lucht waar de bacterie in zit. De bacterie komt in de lucht tijdens het lammeren van besmette geiten of schapen vanaf februari tot en met mei. Maar ook direct contact met de dieren kan leiden tot besmetting. De bacterie kan ook op wol, in melk, mest en urine zitten, maar niet in het vlees van de geit of het schaap. Andere dieren zoals koeien en huisdieren kunnen ook besmet zijn en de infectie overdragen op mensen.

Hoe lang duurt het voordat je ziek wordt na besmetting?

Ruim de helft van de mensen die besmet zijn met Q-koorts worden helemaal niet ziek. Wie wel last er van krijgt, dan is dat gemiddeld 2-3 weken na de besmetting. Soms duurt het 6 weken.

Hoeveel mensen in Nederland hebben Q-koorts?

Tot 2007 kwam Q-koorts bij mensen in Nederland beperkt voor, circa 40-50 gevallen per jaar. In 2007 was de eerste Q-koortsuitbraak in Noord-Brabant en het aantal ziektegevallen liep op tot ca 190. In 2008 waren dat er 999, waarvan 711 in Noord-Brabant. In 2009 hadden ruim 2300 mensen Q-koorts waarvan 1600 in Noord-Brabant. Het gaat vooral om mensen in de provincies Noord-Brabant, Limburg, Gelderland en Utrecht. In deze provincies was in 2009 de kans om Q-koorts te krijgen kleiner dan 1 op de 1000. Naar schatting 11 mensen zijn er aan overleden.

Zijn er medicijnen tegen Q-koorts?

Als Q-koorts is vastgesteld en er zijn klachten, dan krijgt men een antibioticumkuur. Men kan nog maanden lang last houden van ernstige vermoeidheid. Die vermoeidheid is niet te behandelen maar zal uiteindelijk wel verdwijnen. Bij chronische Q-koorts is vaak jarenlang behandeling met antibiotica nodig.

Ik woon naast een besmet bedrijf. Loop ik risico?

Wie in de buurt van een besmet bedrijf woont, loopt een groter risico om besmet te worden met Q-koorts, dan iemand die verder van een besmet bedrijf woont. Dit geldt vooral tijdens de lammerperiode (februari tot en met mei). De tijd tussen besmetting en het ontstaan van klachten is gemiddeld 2-3 weken, oplopend tot zes weken. Daarom worden de meeste mensen ziek van maart tot en met juli.

Is er een vaccin voor mensen?

Nee, er is in Nederland nog geen vaccin voor mensen tegen Q-koorts. In Australië is er wel een vaccin dat wordt gegeven aan mensen met een beroepsrisico, dit vaccin kent echter veel bijwerkingen.

Welke dieren kunnen besmet zijn met Q-koorts?

Melkgeiten en melkschapen zijn in Nederland de belangrijkste bron van Q-koorts. Maar ook andere dieren zoals koeien en kleine huisdieren kunnen besmet zijn en de infectie overdragen op mensen.

Hoeveel geiten zijn er in Nederland en hoeveel in Noord-Brabant?

In 2008 waren er in Nederland ongeveer 350.000 geiten op 350 bedrijven. Hiervan zijn er ongeveer 250.000 melkgeiten. Daarnaast zijn er nog enkele honderdduizenden geiten die als hobbydier worden gehouden. In Noord-Brabant zijn ca 200 bedrijven met 135.000 geiten, vooral in het noordoosten van de provincie.

Hoeveel bedrijven zijn er besmet?

Op basis van de resultaten van tankmelkonderzoek is vastgesteld dat de Q-koortsbacterie bij 64 melkgeitenbedrijven voorkomt. In Noord-Brabant zijn ca 32 bedrijven besmet.

Speelt mest een rol bij de verspreiding van Q-koorts?

Deskundigen zijn het erover eens dat mest een rol speelt bij de verspreiding van Q koorts.

Worden dieren ingeënt?

Ja, van af 20 oktober 2008 zijn de eerste dieren in het vaccinatiegebied rond Uden vrijwillig geënt. Vanaf 20 april 2009 is in hetzelfde gebied vaccinatie verplicht. Vanaf 1 januari 2010 geldt in heel Nederland een vaccinatieplicht voor geiten en schapen met uitzondering van vleesgeiten en vleesschapen. De vaccinatie op opfokbedrijven voor geiten en schapen is vanaf 13 januari 2010 verplicht, voorzover de dieren worden opgefokt voor de melkproductie . In 2011 zal blijken of de vaccinatie effectief is.

Wat houdt de ruiming van melkgeiten en melkschapen in?

Op alle besmette bedrijven worden alle drachtige dieren geruimd. Deze maatregelen moeten voor het komende lammerseizoen worden uitgevoerd, daarom kon er niet te lang worden gewacht en moest het ruimen al op 21 december beginnen. Bedrijven waar het lammeren zich het eerst voordoet, zijn het eerste aan de beurt.

Hoe weet ik als burger of een bedrijf besmet is?

Op besmette bedrijven geldt een bezoekverbod. Besmette bedrijven zijn te herkennen aan een bord in de tuin. Alleen mensen die door hun beroep op het bedrijf komen, mogen in de stallen komen. De rijksoverheid maakt de besmette bedrijven ook bekend via de website van de VWA.

Is er een uitbreidingsstop voor geitenhouderijen?

Landelijk is door het ministerie van LNV verplicht vastgelegd dat er geen geiten meer aan- of afgevoerd mogen worden van bedrijven. Er is ook een fokverbod. De landelijke uitbreidingsstop voor bedrijven gaat in elk geval duren tot na het volgende lammerseizoen tot juli 2010. Het fokverbod geldt ook tot 1 juli 2010. De provincie heeft in december 2009 zelf een maatregel genomen. Er is met onmiddellijke ingang een verbod ingegaan voor nieuwe bouwaanvragen van geitenhouderijen. Het bleek dat deze nog steeds werden aangevraagd, ook op plekken waarvan het RIVM al had gezegd dat dat onverstandig is; namelijk in de buurt van de bebouwde kom. De provincie heeft aangekondigd om via de ruimtelijke ordening als via de provinciale milieuvergunning voorwaarden te stellen om risico's op Q-koorts bij mensen te voorkomen.

Wanneer is het effect zichtbaar van alle maatregelen?

De maatregelen van de landelijke overheid die nu genomen zijn zullen pas medio 2011 hun maximale effect krijgen. Zekerheid is daarover nog niet te bieden. Het is onduidelijk of vaccinaties afdoende zijn.

De bacterie zit in de omgeving en kan nog steeds mensen ziek maken. Het is ook niet mogelijk om de bacterie uit te roeien want die komt bij alle levende (zoog)dieren voor, ook bij huisdieren. De varkenspest en MKZ kun je wel uitroeien, de Q-koortsbacterie niet. Deskundigen schatten in dat er in 2010 nog vele honderden mensen ziek zullen worden, pas in 2011 verwachten ze een forse afname.

Waarom heeft de overheid niet eerder ingegrepen?

De ministeries van LNV en VWS zijn al sinds 2007 bezig om Q-koorts te bestrijden. In 2007 was er echter nog niet zo veel bekend over de ziekte. Er waren nog niet zoveel mensen ziek en de experts dachten dat het een eenmalige uitbraak betrof. Het verband tussen Q-koorts bij schapen en geiten en zieke mensen was nog niet helemaal duidelijk. Nog nergens op de wereld is er zo'n grote uitbraak van Q-koorts bij mensen geweest. Begin 2008 worden ook de geiten- en schapenhouders in het risicogebied geïnformeerd over Q-koorts en beperking van de risico's. Voor besmette bedrijven gelden sinds juni 2008 een bezoekersverbod en hygiëne- en mestmaatregelen. In 2009 komt het Rijk met steeds scherpere maatregelen. Vaccinaties hebben het jaar daarop pas effect. De vaccinatie van 2010 zal pas in 2011 effect hebben. Daarom is besloten tot ruiming van drachtige geiten op besmette bedrijven.

Wat is de rol van de provincie?

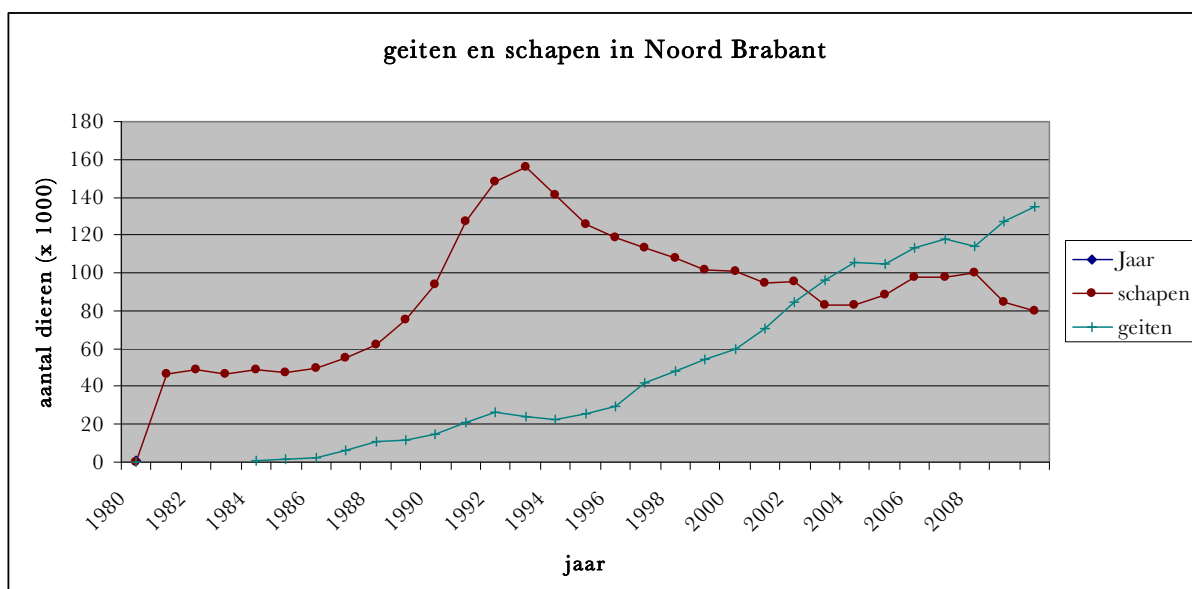
De provincie heeft geen wettelijke taak bij de Q-koorts, het is een zaak van de landbouwsector met de verantwoordelijke ministeries zoals LNV, VWS en VROM. Omdat de Q-koorts zich concentreert in Noord-Brabant heeft de provincie, gezien de onrust in de samenleving, het initiatief genomen om de communicatie te regisseren en te coördineren voor het eigen grondgebied. De provincie dringt er bij het Rijk voortdurend op aan om snel met maatregelen te komen.

Geiten- en schapenhouderijen in Noord-Brabant.

Aantal geiten

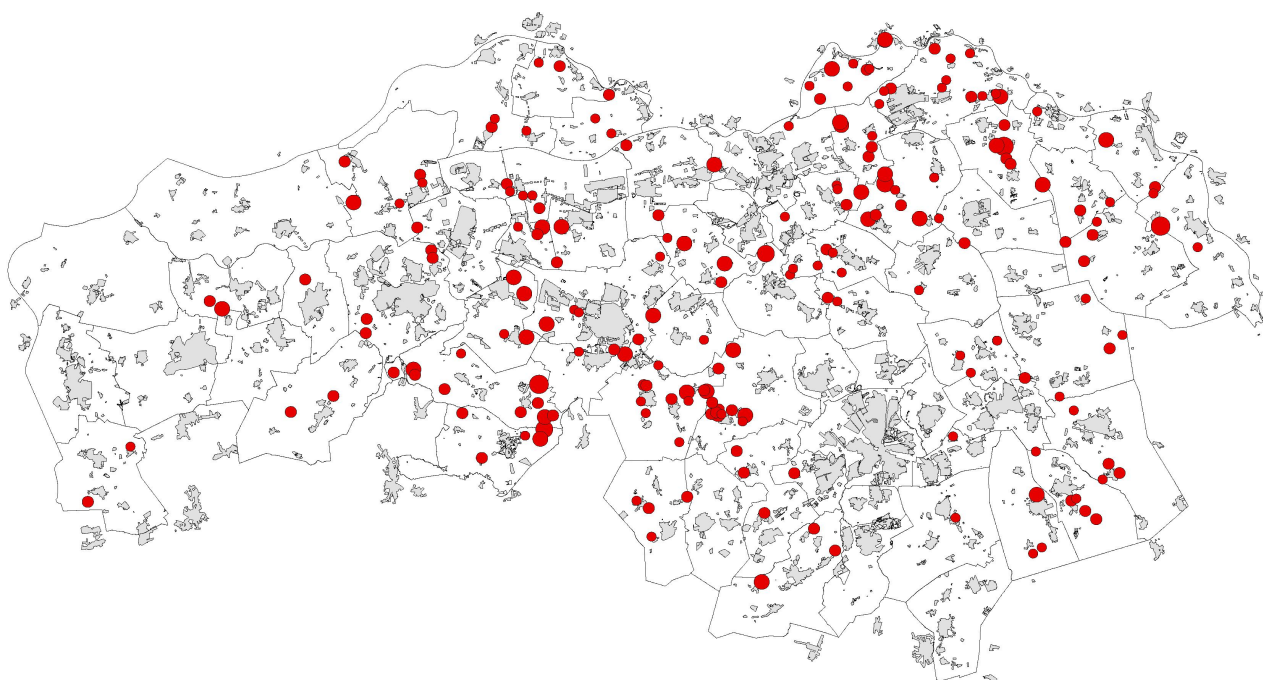
De ontwikkeling van de melkgeitenhouderij vanaf de jaren tachtig hangt samen met de quotering van de koemelkproductie, die van kracht werd in 1984. De productie van geitenmelk valt niet onder die regeling. Verder heeft door schaalvergroting een klein aantal bedrijven een groot deel van de dieren, deze trend zal zich naar verwachting verder doorzetten.

In de afgelopen negen jaar steeg het aantal geiten in Nederland jaarlijks met bijna 22.000 dieren, van 178.000 in het jaar 2000 tot 374.000 in 2009. Bijna 300 bedrijven hebben zich gespecialiseerd in het houden van geiten. Op de bedrijven verdubbelde het gemiddelde aantal geiten van 500 in het jaar 2000 naar ruim duizend in het jaar 2009. Hoewel de Q-koorts al ruim aanwezig was, is de uitbreiding met geiten in 2009 doorgestaan, met 20.000 zijnde bijna 6 procent.

In 2009 werd 77 procent van alle geiten gehouden in vier provincies. Het aandeel van Noord-Brabant is circa 36 procent. In Noord-Brabant zijn, op basis van milieuvergunningengegevens van november 2009, 197 bedrijven met geiten. Hierbij is een ondergrens van 5 NGE (Nederlandse Grootte Eenheden = maat voor economische omvang) aangehouden; circa 45 geiten. Bij hogere aantallen in NGE is sprake van een bedrijfsmatige aanpak met het doel inkomen te verwerven. Vanaf 50 – 70 nge is sprake van een volwaardig bedrijf.

Op basis van de milieuvergunningen (november 2009) is het mogelijk om in Noord-Brabant 260.000 geiten te houden. Op dit moment zijn er volgens het CBS 135.000 geiten. Als de vergunde rechten worden benut dan kan het aantal geiten zich verdubbelen. Het is niet bekend of hiervoor nog bouwvergunningen aangevraagd moeten worden.

In tabel 1 is aangegeven wat de afstand is van een geitenbedrijf, uitgedrukt in meters, naar de dichtstbijzijnde bebouwde kom. Als ondergrond is gebruik gemaakt van dezelfde kaart met bebouwde kommen als die is gebruikt voor geurgevoelige objecten bij de reconstructieplannen. Bijna de helft van alle bedrijven ligt op minder dan 500 meter van de bebouwde kom. Uit oogpunt van infectiedruk met de Q-koortsbacterie, kan dit als ongewenst beschouwd worden.

tabel 1: geitenhouderijen in Noord-Brabant, in NGE. 10 NGE is ongeveer gelijk aan 92 melkgeiten

Economische omvang	Afstand tot de bebouwde kom					Totaal
	<100	100 tot 500	500 tot 1000	1000 tot 2000	>2000	
5-70	14	30	23	9	1	77
70-150	9	23	31	13	2	78
150-350	2	12	14	7	1	36
350-500	0	0	1	2	0	3
>500	0	0	1	2	0	3
Totaal	25	65	70	33	4	197

Geiten en ruimtelijke ordening

Door de wijze van geiten houden valt een groot deel van de sector onder de intensieve veehouderij. Het precieze aandeel is niet bekend omdat de aard van de bedrijfsvoering bepalend is en dit wordt niet geregistreerd. Het is in ieder geval intensieve veehouderij als de geiten in stallen worden gehouden zonder beweiding en met aanvoer van voer dat niet afkomstig is uit de omgeving. Een intensieve veehouderij is een niet-grondgebonden bedrijf. Een niet-grondgebonden bedrijf is een bedrijf waarvan de productie niet in overwegende mate afhankelijk is van het voortbrengend vermogen van onbebouwde grond in de directe omgeving van het bedrijf. Deze definitie wordt gehanteerd in de Interim Structuurvisie en is ook opgenomen in de reconstructieplannen van 2005.

Bij de verdeling van de geitenbedrijven over de drie zones van de integrale zonering van de Reconstructiewet, die mede gericht zijn op sturing geven aan gewenste en ongewenste ontwikkelingen van de intensieve veehouderij, valt op dat 7 bedrijven in stedelijk gebied liggen en 62 in extensiveringsgebied, eenderde van het totaal. Het zijn bedrijven met meer dan 5 NGE aan geiten. Een deel van deze bedrijven is na 2005 opgericht, het jaar waarin de reconstructieplannen en de zonering zijn vastgesteld. Het is niet bekend of de bedrijven zich daar na 2005 hebben gevestigd dan wel hebben uitgebreid. Het verlenen van bouw- en milieuvergunningen is een gemeentelijke bevoegdheid.

tabel 2: verdeling van geitenbedrijven over zonering

Zonering Reconstructie	Aantal bedrijven
Landbouwontwikkelingsgebied	17
Verwevingsgebied	104
Extensiveringsgebied	63
Stedelijk gebied	7

Aantal schapen

Bij schapen ligt de situatie geheel anders dan bij geiten. Uit tabel 3 blijkt dat er meer schapenbedrijven zijn dan geitenbedrijven maar het zijn, op basis vrijwel zonder uitzondering kleine bedrijven. Circa 50-70 NGE kan als een volwaardig bedrijf gezien worden. Bij schapen handelt het vaak om neventakken. Net als bij geiten bevindt bijna de helft van alle bedrijven zich op minder dan 500 meter van een bebouwde kom. Bij melkschapen is het risico het grootst. In Noord-Brabant is slechts een handvol bedrijven actief waar schapen voor de melkproductie worden gehouden.

tabel 3: schapenhouderijen in Noord-Brabant, in NGE. 10 NGE is ongeveer gelijk aan 200 schapen

Economische omvang	Afstand tot de bebouwde kom					Totaal
	<100	100-500	500-1000	1000-2000	>2000	
5-70	29	77	74	37	5	222
70-150	1	0	0	1	0	2
150-350	0	0	0	0	0	0
350-500	0	0	0	0	0	0
>500	0	0	0	0	0	0
Totaal	30	77	74	38	5	224

3. Wettelijk kader en verantwoordelijkheden partijen

Onderstaande toelichting over het wettelijk kader en de verantwoordelijkheden van partijen is voor een groot deel gebaseerd op teksten van de GHOR. De GHOR staat voor Geneeskundige Hulpverlening bij Ongevallen en Rampen. GHOR Nederland behartigt de belangen van de GHOR-regio's en de andere partijen die op landelijk niveau bij de GHOR betrokken zijn. Op hun website staat informatie over de coördinatie van geneeskundige hulpverlening bij rampen en grootschalige calamiteiten.

Wet publieke gezondheid en provinciale rol

De wet publieke gezondheid (Wpg) is een samentrekking van de Wet collectieve preventie volksgezondheid, de Infectieziektenwet en de Quarantainewet. De Wpg geeft aan de Minister van VWS en colleges van burgemeester en wethouders een gedeelde verantwoordelijkheid voor de volksgezondheid. De minister bevordert met name op landelijk niveau de kwaliteit en de doelmatigheid van de publieke gezondheidszorg en draagt zorg voor instandhouding en verbetering van de ondersteuningsstructuur op landelijk niveau. Ook zorgt de Minister voor internationale afstemming. Colleges van burgemeester en wethouders dragen zorg voor zaken zoals afstemming hulpverlening bij rampenbestrijding, bewaken gezondheidsaspecten in bestuurlijke beslissingen, het bevorderen van medisch milieukundige zorg, uitvoering van jeugdgezondheidszorg, uitvoering van de algemene ziektebestrijding (met name infectieziekten). De gemeenten zijn gehouden te zorgen voor de instelling en instandhouding van een gemeentelijke gezondheidsdienst van voldoende capaciteit en kwaliteit. Volgens de Wpg vraagt het college van burgemeester en wethouders advies aan de gemeentelijke gezondheidsdienst voordat besluiten worden genomen die belangrijke gevolgen kunnen hebben voor de publieke gezondheidszorg. De gemeentelijke bevoegdheden kunnen niet worden overgenomen door een regionaal coördinerend burgemeester of bestuurder. De Wpg legt dus geen taken en verantwoordelijkheden neer bij de provincie.

Minister van LNV

Op grond van de *Gezondheids- en welzijnswet voor dieren* en het bijbehorende *Besluit bescherming tegen bepaalde zoönosen en bestrijding besmettelijke dierziekten* beschikt de minister van LNV over de bevoegdheid om bestrijdingsmaatregelen op te leggen die door de veterinaire sector moeten worden uitgevoerd. De minister van LNV doet dit binnen de kaders van eventuele besluiten van de Europese Commissie. Indien een dierziekte door de minister van VWS wordt aangemerkt als een bedreiging van de volksgezondheid, dient de minister van LNV alle bestrijdingsmaatregelen af te stemmen met de minister van VWS.

Minister van VWS

Op grond van de *Wet publieke gezondheid* (Wpg) geeft de minister van VWS in bepaalde gevallen landelijk leiding aan de infectieziektebestrijding onder mensen. Alleen bij A-ziekten geeft de minister van VWS leiding aan de bestrijding van infectieziekten. De uitvoering van de Wpg is belegd bij de gemeenten waarvoor in elke regio de GGD belast is met de uitvoering van de taken die samenhangen met de uitvoering van de wet. Bij infectieziekten die zijn ingedeeld in groep B1 of B2 kan de burgemeester aan de minister het verzoek doen om de leiding over te nemen. Q-koorts is ingedeeld in groep C van de wet en behoort dus niet tot groep A of B1/B2 infectieziekte. Wel kan het RIVM namens de minister landelijke adviezen geven over de richtlijnen voor de infectieziektebestrijding onder mensen. Het RIVM Centrum Infectieziektebestrijding is de uitvoeringsorganisatie van het ministerie, de Landelijke coördinatiestructuur infectieziektebestrijding (LCI) is hiervan een onderdeel. Het RIVM is op grond van de internationale wetgeving voor Nederland aangewezen als 'focal point' en is belast met de relaties in internationaal verband. Voorts is de minister van VWS op grond van de *Warenwet* bevoegd om maatregelen te treffen in het kader van de voedselveiligheid.

De minister van VWS doet dit binnen de kaders van eventuele besluiten van de Europese Commissie. De uitvoering van maatregelen wordt regionaal gecoördineerd door de Voedsel en Waren Autoriteit (VWA).

Minister van BZK

Op grond van de *Wet rampen en zware ongevallen* (Wrzo) heeft de minister van BZK de bevoegdheid om aanwijzingen te geven aan het lokale gezag over de rampenbestrijding en crisisbeheersing. De minister van BZK zal bij rampen en crises met nationale uitstraling het Ministerieel Beleidsteam voorzitten.

Regionale aansturing veterinaire maatregelen

De uitvoering van veterinaire maatregelen op locatie wordt namens de minister van LNV aangestuurd door het Regionaal Crisiscentrum LNV (RCC LNV). Een vestigingsdirecteur van de directie Regionale zaken van LNV geeft leiding aan een RCC LNV, coördineert de werkzaamheden van de uitvoerende diensten en draagt zorg voor de bestuurlijke afstemming met het lokale gezag (burgemeesters). De Voedsel en waren autoriteit VWA levert een crisismanager voor het RCC LNV.

Burgemeesters

De gemeente is verantwoordelijk voor de uitvoering van infectieziektebestrijding, deze taak is wettelijk belegd bij de GGD. De burgemeesters hebben de leiding over:

- de infectieziektebestrijding, op grond van de *Wet publieke gezondheid* (Wpg), waaronder ook de bestrijding van op de mens overdraagbare dierziekten (zoönosen);
- de handhaving van de openbare orde en de hulpverleningstaak van de politie, op grond van de *Politiewet 1993*.
- de brandweer, op grond van de *Brandweerwet 1985*, waaronder de ontsmettingstaak van de brandweer; en
- de rampenbestrijding en crisisbeheersing, dat wil zeggen de gecoördineerde inzet van gemeentelijke diensten, de brandweer, de politie, de geneeskundige keten en diverse andere partijen op grond van de *Wet rampen en zware ongevallen* (Wrzo), de *Brandweerwet 1985* en de *Wet Geneeskundige Hulpverlening bij Ongevallen en Rampen* (Wghor)¹.

In de volgende paragrafen wordt dit nader uitgewerkt voor de Q-koorts.

Volledigheidshalve wordt opgemerkt, dat in de Wet Veiligheidsregio's en de wet Publieke Gezondheid 2^e tranche de bevoegdheden gewijzigd worden, maar doordat deze wetten nog niet van kracht zijn, geldt het bestaande instrumentarium formeel. Via de ministeriële brieven wordt hier wel op gepreludeerd.

Infectieziektebestrijding

Bij de bestrijding van de Q-koorts maken de burgemeesters in getroffen gebieden primair gebruik van hun bevoegdheden in het kader van de infectieziektebestrijding. Ze worden daarbij ondersteund door de GGD (Gemeentelijke of Gemeenschappelijke Gezondheidsdienst). De daadwerkelijke uitvoering van op de mens gerichte bestrijdingsactiviteiten is in handen van de afdelingen infectieziektebestrijding en technische hygiënezorg van de GGD's. Zij worden daarbij geadviseerd door het RIVM. Ook kan advies worden ingewonnen bij medische milieukundigen en/of de Gezondheidskundig Adviseur Gevaarlijke Stoffen (GAGS), die in deze als adviseur vanuit de GGD optreden, tenzij anders bepaald.

Psychosociale begeleiding

Zowel de ziekte als de aangekondigde bestrijdingsaanpak kan sociaal-emotionele en psychosociale gevolgen hebben voor patiënten, veehouders, omwonenden en uitvoerders van beleid. De sociaal-emotionele begeleiding zal vaak informeel en vrijwillig geboden worden vanuit de directe omgeving. Voor psychosociale problematiek kan echter specifieke hulp nodig zijn.

¹ De Wrzo, Brandweerwet 1985 en Wghor worden naar verwachting medio 2010 vervangen door de Wet Veiligheidsregio's.

Deze specifieke zorg wordt in de regio gecoördineerd door de GGD. Het RIVM CgM (Centrum gezondheid en Milieu) heeft de taak landelijke ondersteuning te geven op het gebied van psychosociale nazorg en het daarmee samenhangende gezondheidsonderzoek bij rampen en crises. Het RIVM/CgM ondersteunt de GGD bij de uitvoering van deze taak. Omdat in diverse regio's de GHOR op dit terrein expertise heeft, ligt samenwerking voor de hand.

Handhaving openbare orde

Bij de Q-koorts komen ook nadrukkelijk de bevoegdheden in het kader van de handhaving van de openbare orde om de hoek kijken. Het betreft onder andere het afvaardigen van noodverordeningen voor getroffen gebieden en het eventueel optreden bij ordeverstoringen. De burgemeester stemt dit binnen de lokale gezagsdriehoek af met de korpschef van politie en de (hoofd)officier van justitie. Voor de eventuele handhaving van de rechtsorde geeft de (hoofd)officier van justitie leiding aan het optreden van de politie.

Brandweer

De ontsmetting van bedrijven en personeel is primair een verantwoordelijkheid van de veterinaire sector. Het is evenwel denkbaar dat in bepaalde gevallen een beroep zal worden gedaan op de brandweer.

Rampenbestrijding en crisisbeheersing

De definitie van een ramp of zwaar ongeval is op grond van de nu geldende *Wet rampen en zware ongevallen*: een gebeurtenis 1°. waardoor een ernstige verstoring van de openbare veiligheid is ontstaan, waarbij het leven en de gezondheid van vele personen, het milieu of grote materiële belangen in ernstige mate worden bedreigd of zijn geschaad, en 2°. waarbij een gecoördineerde inzet van diensten en organisaties van verschillende disciplines is vereist om de dreiging weg te nemen of de schadelijke gevolgen te beperken.

Hoewel de Q-koorts qua ernst niet te vergelijken is met een infectieziekte uit groep A (pokken, polio, SARS), is de maatschappelijke impact met ruim 2300 ziektegevallen en meerdere doden aanzienlijk. De voortschrijdende verspreiding van de bacterie heeft geleid tot een 'sluipende' crisis. Met behulp van de risicoanalyse methode van het regionaal risicoprofiel (gebaseerd op de nationale risicobeoordeling) kan de impact van deze crisis worden aangemerkt als 'ernstig' (C op een schaal van A-E). Ook aan het criterium van een gecoördineerde inzet van diensten en organisaties wordt met de Q-koorts ruimschoots voldaan. Veel verschillende disciplines worden ingezet (LNV, VWA, gemeenten, GGD, politie). Bovendien zijn de 5 km-zones om de besmette bedrijven in veel gevallen gemeentegrens- of zelfs provinciegrensoverschrijdend, hetgeen bovenlokale afstemming vraagt. Voorts hebben 9 van de 14 betrokken GGD's (en veiligheidsregio's) meerdere besmette bedrijven binnen hun grenzen. Dit vraagt goede regionale afstemming van de inzet. Er zijn aldus ingrediënten aanwezig om te overwegen de Q-koorts in regio's met meerdere besmette bedrijven gecoördineerd op regionale schaal aan te pakken op het niveau van GRIP 4 (Gecoördineerde Regionale Incidentenbestrijdings Procedure). Hierbij gelden de volgende aandachtspunten.

Burgemeester is bevoegd gezag

Op grond van de geldende *Wet publieke gezondheid* geven de individuele burgemeesters leiding aan de infectieziektebestrijding. De bevoegdheden kunnen niet worden overgenomen door een regionaal coördinerend burgemeester of bestuurder. Dit geldt evenzo voor het lokale gezag over de handhaving van de openbare orde (en hulpverleningstaak) door de politie en over de rampenbestrijding en crisisbeheersing.

Beperkte rol coördinerend burgemeester/bestuurder

Ondanks dat de burgemeesters het bevoegd gezag zijn, is het wenselijk om de bestuurlijk-strategische aspecten van de bestrijding op regionaal niveau af te stemmen. Hiervoor kan worden aangesloten bij de afspraken in de veiligheidsregio over de bestuurlijke coördinatie bij bovenlokale rampen en crises (GRIP 4). Onder de huidige wetgeving laten deze afspraken de lokale bevoegdheden van de burgemeesters onverlet. De coördinerend bestuurder treedt uitsluitend op als voorzitter van het Overleg van Burgemeesters. Er is dus geen sprake van een wettelijke rol voor de voorzitter van de veiligheidsregio.

Beperkte rol Commissaris van de Koningin

Bij bovenregionale en -provinciale rampen en crises zorgt de Commissaris van de Koningin, onder de huidige Wrzo, voor de grensoverschrijdende afstemming. De CdK kan daarbij gebruik maken van een aanwijzingsbevoegdheid. Deze bevoegdheid geldt evenwel uitsluitend ten aanzien van de hulpverleningstaken van gemeente, brandweer en GHOR-keten. De CdK heeft geen rol in de infectieziektebestrijding, noch in de handhaving van de openbare orde.

Beperkte rol GHOR

Het zwaartepunt van de feitelijke bestrijding ligt op veterinaire vlak en bij de GGD's. De rol van de GHOR is om de bestrijdingsactiviteiten van de GGD op tactisch/strategisch niveau in ondersteunende zin af te stemmen op de activiteiten van politie, brandweer, gemeenten en het RCC LNV, met name daar waar sprake is van opschaling. De GGD geeft inhoudelijk leiding aan de infectieziektebestrijding, handelt meldingen af, heeft contact met bedrijven waar Q koorts is vastgesteld, voert surveillancetaken uit, voert regietaken uit en doet het outbreakmanagement. Uitgangspunt is dan ook, dat GGD en GHOR nauw samenwerken. Voorts zal de GHOR zorg moeten dragen voor de tactisch/strategische afstemming van de infectieziektebestrijding met de geneeskundige keten (ambulancezorg, ziekenhuizen, huisartsen). De medisch inhoudelijke (diagnostiek, behandeling etc.) en operationele afstemming komt voor rekening van de GGD, met advies van het RIVM. Voorts geeft de Gezondheidskundig Adviseur Gevaarlijke Stoffen (GAGS) advies aan de GGD en het ROT over de bestrijdingsmaatregelen.

Langdurige karakter

De Q-koorts heeft andere karakteristieken dan een traditionele ramp. Zo is de looptijd van de bestrijding veel langer. Dit betekent dat de vergaderfrequentie van de GRIP-teams veel lager zal zijn.

Conclusie rol provincie

De provincie heeft geen rol bij de uitbraak van infectieziekten. Noch de Wrzo noch de andere wetten zoals de Wet publieke gezondheid (Wpg) leggen in dit verband een taak bij de provincie neer. Dit geldt voor zowel de commissaris van de Koningin als voor de afzonderlijke leden van GS.

Het optreden van de provincie in 2008 in de persoon van de CdK op basis van signalen dat het overleg tussen betrokken partijen niet goed liep (zie brief van de CdK aan PS van 21 december 2009) gebeurde op basis van een gevoelde provinciale, maatschappelijke verantwoordelijkheid. De genoemde signalen kwamen van de voorzitter van de GGD in juni 2008. Het na juni 2008 opgestarte overleg tussen betrokken partijen heeft geleid tot afspraken over taken en verantwoordelijkheden aanpak Q-koorts problematiek en de communicatie. Geconcludeerd werd dat het Rijk leidend is bij de aanpak van de Q-koorts epidemie maar dat ook gemeenten een taak hebben in het kader van de Wpg. Gemeenten en GGD's verzorgen de publieksvoorlichting.

De provincie heeft daarna een vinger aan de pols gehouden en wanneer zij dat nodig vond een coördinerende en ondersteunde rol gespeeld en bij het Rijk aangedrongen op een goede communicatie. De provincie heeft steeds open gestaan voor de signalen van gemeenten en waar mogelijk bemiddelend opgetreden.

4. Ontwikkeling Q-koorts en bestuurlijk optreden provincie

In een brief van GS van 7 april 2009 (kenmerk 1520047) en brieven van de commissaris van de Koningin van 9 november 2009 (kenmerk 1598119) en 21 december 2009 (kenmerk 1618969) bent u eerder op de hoogte gesteld van de ontwikkelingen in Brabant rondom deze infectieziekte en over de betrokkenheid van de huidige en de voormalige commissaris van de Koningin. In deze paragraaf wordt deze informatie herhaald en aangevuld en het is ingepast in de tijdlijn ten aanzien van de Q-koortsgolf in Nederland.

Het overheidsoptreden bij een infectieziekte is gecentraliseerd en voorbehouden aan de ministers van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) en Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS). De minister van LNV heeft de regie ten aanzien van het de bestrijding van de Q-koorts. De CdK heeft in deze geen bevoegdheden (met uitzondering van zijn wettelijke bevoegdheden bij openbare orde verstoringen). Desondanks hebben de huidige en de voormalige commissaris van de Koningin, gelet op de zorgelijke situatie die in de afgelopen jaren in Noord-Brabant is ontstaan, een bevorderende en op sommige momenten een coördinerende rol op zich genomen. Voor een goed beeld van de ontwikkelingen en van de interventies van de CdK, volgt hieronder op chronologische volgorde een terugblik tot op heden. De tijdlijn is gebaseerd op brieven van LNV.

2005

In 2005 constateerde de Gezondheidsdienst (GD) voor dieren op twee bedrijven in Zuid-Nederland een uitbraak van Q-koorts die leidde tot grote aantallen abortussen. Er waren zover bekend geen menselijke ziekte gevallen. De GD zag een potentieel volksgezondheidsprobleem en waarschuwde eind 2005 begin 2006 het ministerie van LNV, de LTO en de VWA.

2006

Op 20 april 2006 informeerde de GD het ministerie van VWS, het Clb en het CVI. Op een gezamenlijk onderzoeksvoorstel van deze partijen is door LNV niet gereageerd. In het vakblad voor geitenhouders verschijnt in 2006 een artikel waarin melding wordt gemaakt van de twee met Q-koorts besmette bedrijven.

2007

In 2007 werd voor het eerst een toename van het aantal Q-koortspatiënten gesignaleerd. Zoals inmiddels genoegzaam bekend, is Q-koorts een ziekte die wordt veroorzaakt door een bacterie die wordt overgedragen van dier op mens. Schapen en geiten zijn voor mensen de belangrijkste bron, maar ook andere dieren kunnen besmet zijn. Aangezien werd gedacht dat dit een eenmalige uitbraak zou zijn, hebben de ministers van LNV en VWS zich destijds vooral gericht op het informeren van professionals in de veterinaire en humane gezondheidszorg.

In de zomer van 2007 breekt de Q-koorts epidemie in Herpen uit. Mensen hebben soms ernstige gezondheidsklachten. Topambtenaren van de ministeries van LNV en VWS deskundigen komen op 23 juli bij elkaar in het Bestuurlijk Ambtelijk Overleg Q-koorts (BAO Q-koorts). Geadviseerd wordt zwangere vrouwen een Q-koorts test aan te bieden en bij ernstig ziek patiënten na te gaan of hartkleproblemen spelen. Een onderzoeksvoorstel van het CVI werd terzijde gelegd. Er waren andere prioriteiten om onderzoekssubsidies aan te besteden. Over voorstellen tot betere screening en meldingsplicht wordt niet besloten. Een persbericht naar de bevolking van de GGD wordt afgewezen.

Op 4 oktober 2007 is er een nieuwe vergadering van het BAO Q-koorts. Er wordt vastgesteld dat onbekend is welke bedrijven een potentiële bron kunnen zijn.

Geadviseerd wordt om voor het lammerseizoen 2008 Q-koorts aangifte- of meldingsplichtig te maken zodat artsen tijdig gewaarschuwd kunnen worden. Geconstateerd wordt dat Q-koorts een nieuw volksgezondheidprobleem is waarover nog onvoldoende kennis bestaat. Daarom is uitgebreid onderzoek nodig. Verwacht wordt dat plek waar iemand woont het belangrijkste risico vormt voor het besmet raken met Q-koorts.

2008

In 2008 bleek het aantal patiënten hoger te zijn dan in 2007. Op 3 juni 2008 komt het BAO Q-koorts weer bij elkaar. Duidelijk is dat 2007 geen geïsoleerd incident was maar dat er weer sprake is van een forse Q-koorts uitbraak. Een veterinaire meldplicht voor Q-koorts wordt dringend nodig gevonden. Dat biedt meer mogelijkheden voor het nemen van maatregelen met betrekking tot het mestbeleid. Op 12 juni 2008 stelt LNV een meldplicht op basis van het 5% criterium in. Dit betekent dat wanneer 5% van de drachtige schapen binnen één maand te vroeg bevalt sprake is van een besmet bedrijf. Daarnaast worden voor besmette bedrijven diverse mest- en hygiënemaatregelen en een bezoekersverbod van kracht.

De reden van de AID om haar personeel weg te houden van besmette bedrijven had niets te maken met de mogelijke gezondheidsrisico's voor de betrokken medewerkers maar op het gevaar van overbrengen van ziektekiemen van besmette naar niet besmette bedrijven. Dit is een algemene, preventieve maatregel die door de AID wordt genomen bij de uitbraak van dierziekten. Naar aanleiding daarvan hebben GS op 24 juni 2008 besloten het bezoekverbod van de AID tot nader orde van toepassing te verklaren op provinciale medewerkers zolang er sprake is van met besmetting verdachte bedrijven. De provincie neemt over het algemeen de voorschriften van de AID over. Deze maatregel geldt op dit moment nog steeds.

Op 22 juli 2008 vindt een internationale conferentie plaats over Q-koorts met experts uit Zweden, Denemarken, Frankrijk, Duitsland en Canada. De conferentie steunt het gevoerde beleid t.a.v. niet screenen van zwangere vrouwen en het niet weren van bloeddonoren uit gebieden met Q-koorts. Wel wordt geadviseerd de epidemiologie goed te volgen en alert te zijn op uitbraken elders in Nederland waar besmette mest kan zijn uitgereden.

Op 31 juli 2008 komt het BAO Q-koorts weer bij elkaar. De hypothese van een zich over Nederland uitbreidend Q-koorts probleem komt aan de orde. Voor 2009 moet mogelijk rekening worden gehouden met een groter probleem. Geadviseerd wordt om nu al te anticiperen op scenario's die in 2009 kunnen plaatsvinden als de genomen maatregelen geen effect sorteren. Geadviseerd wordt strikte eisen te stellen aan de afvoer van de mest uit potstallen en na te gaan of het mogelijk is om in besmette gebieden te vaccineren.

In de zomer van 2008 ontving de commissaris van de Koningin Maij-Weggen zorgelijke signalen van de Provinciale Raad voor de Volksgezondheid en Maatschappelijke Zorg (PRVMZ), de GGD Hart van Brabant, van een huisarts uit Herpen die in 2007 als eerste met de Q-koortsbesmetting te maken kreeg en van burgemeesters die zelfstandig of mede gealarmeerd door de GGD contact opnamen met de CdK. Deze signalen richtten zich op de uitbreiding van het aantal meldingen, de samenwerking bij de aanpak en de vooruitzichten voor 2009. Dit was voor haar aanleiding om alle relevante partijen bijeen te brengen. Dit gebeurde in een overleg op 20 oktober 2008, met als doel de Brabantse betrokken partijen duidelijkheid te laten verkrijgen over de aanpak door het Rijk en afspraken te maken over de toekomst. De ambtenaren van LNV en VWS hebben gemeld dat de provincie in deze geen eigenstandige taak had maar gezien de door de aanwezigen geuite opmerkingen, trokken zij zich de signalen aan.

Zij zegden een betere afstemming en communicatie toe, waarbij ze graag gebruik wilden maken van dit door de CdK geïnitieerde platform. Dit heeft geresulteerd in een vervolgoverleg op 19 februari, 11 juni en 12 november 2009, ditmaal onder leiding van LNV en VWS en met ambtelijke deelname namens de CdK.

Naar aanleiding van het overleg van 20 oktober 2008 heeft het ministerie van VWS aangegeven dat de GGD een centrale rol vervult in de communicatie. Samen met de betreffende gemeente is zij het aanspreekpunt voor burgers met vragen over de Q-koorts. Ook informeert zij artsen, dierenartsen en de GHOR/Veiligheidsregio. Het ministerie van LNV, de Gezondheidsdienst voor Dieren en de Voedsel- en Warenautoriteit communiceren met de veterinaire sector en veehouders over de maatregelen. Eveneens in oktober 2008 is gestart met de vaccinatie van melkgeiten en –schapen in een gebied (met de meeste besmettingen) rond Uden. Wegens de beperkte beschikbaarheid van het vaccin en de vele onduidelijkheden over de werkzaamheid en de veiligheid, was vaccinatie toen nog vrijwillig.

De GGD presenteert september 2008 samen met het onderzoeksinstituut IRAS een eerste versie van een gezamenlijk onderzoeksopzet met als titel “Voorstel tot onderzoek naar microbiële belasting rond intensieve veehouderijbedrijven in Oost Brabant “. De vraag om een gezondheidsonderzoek krijgt toenemende steun. De verantwoordelijkheid voor de uitvoering van een dergelijk onderzoek ligt bij LNV en VWS. De provincie Noord-Brabant verhoogt eind 2008 de bestuurlijke druk op de minister van LNV om in te stemmen met een dergelijk onderzoek. Tijdens Provinciale Staten van 7 november 2008 (Besluit 08/09 B) geeft gedeputeerde Rüpp aan dat hij minister Verburg begin eind oktober nogmaals over heeft aangesproken omdat hij dit een landelijke verantwoordelijkheid vindt. Tijdens Provinciale Staten van 12 december (Besluit 10/09 B) laat dhr. Rüpp weten in de afgelopen weken gesproken te hebben met LNV en dat op 7 januari 2009 een ambtelijk overleg zal plaatsvinden met LNV en VWS over het gezondheidsonderzoek. Dhr Rüpp meldt dat hij minister Verburg de afgelopen vijf weken vier keer te heeft gevraagd hoe het met het onderzoek zit. Dhr. Rüpp geeft aan dat hij merkte dat hij iets moest doen om de zaak in beweging te zetten. In de kamerbrief van 29 mei 2009 zeggen de Ministers van LNV en VWS het gevraagde gezondheidsonderzoek toe. Het vóórkomen van de Q-koorts bacterie in het milieu maakt onderdeel uit van het onderzoek. Daarbij is het Rijk verantwoordelijk voor het beleid inzake IV en volksgezondheid waarbij ze ondersteund worden door de onderzoeksinstituten. Gemeenten zijn verantwoordelijk voor het lokale gezondheidsbeleid (Wet publieke gezondheid), zij krijgen advies van de GGD, de GGD wordt daarbij gesteund door het RIVM. Provincies zijn regisseur op hoofdlijnen door het aanwijzen van gebieden waarbinnen bepaalde activiteiten mogelijk zijn. De lokale afweging of een activiteit mogelijk is een verantwoordelijkheid van de gemeenten. Het onderzoek is eind 2009 van onder leiding van het IRAS van start gegaan. Het Rijk neemt de kosten voor haar rekening. Er is een wetenschappelijke begeleidingsgroep ingesteld en een klankbordgroep met vertegenwoordigers van maatschappelijke groeperingen. De communicatie over het onderzoek wordt door de GGD Hart voor Brabant verzorgd.

2009

In januari 2009 brengt de GGD i.s.m. het RIVM een factsheet uit over Q-koorts met de tot dan toe beschikbare kennis in Nederland.

Op 14 januari 2009 komt het BAO Q-koorts weer bij elkaar. Het Q-koortsgebied wordt uitgebreid tot een straal van 45km rond de gemeente Uden. Voorgesteld wordt de vrijwillige vaccinatie van eind 2008 te vervangen door een verplichte in het Q-koorts gebied op alle bedrijven met meer dan vijftig geiten en bedrijven met een publieksfunctie in het Q-koortsgebied en op bedrijven waar sinds 2005 Q-koorts is geconstateerd. De invoering van een verplicht hygiëneplan wordt geadviseerd.

De boodschap van het BAO voor 2009 is: "Met de huidige inzichten rondom de verspreiding van Q-koorts worden maximale maatregelen genomen om zieke mensen te voorkomen. Toch kunnen er nog mensen ziek worden, omdat we nog niet alles weten."

Op 16 januari neemt LNV een aantal besluiten conform de adviezen van het BAO.

In februari 2009 hebben de ministers een groter gebied (heel Noord-Brabant en delen van Limburg, Utrecht en Gelderland) aangewezen, alwaar vaccinatie verplicht werd gesteld voor bedrijven met meer dan 50 melkgeiten –en schapen en voor geiten in dierentuinen en kinder- en zorgboerderijen. Het was toen al bekend dat inenting op zijn vroegst effect zou hebben in 2010 en weinig invloed zou hebben op het aantal besmettingen in 2009.

Tevens is LNV in februari 2009 met LTO een aantal verscherpte maatregelen overeengekomen voor de algemene hygiëne, de mestopslag, het vervoer en uitrijden van mest en de aflammerperiode.

Omdat er echter nog veel onduidelijk was over de ziekte, hoopten deskundigen op het beste, maar hielden ze rekening met een nieuwe uitbraak. Dit bleek reëel, aangezien vanaf dat moment meldingen van met Q-koorts besmette mensen uit bijna alle Nederlandse provincies kwamen, met grotere uitbraken in Utrecht, Limburg, Gelderland en uiteraard Noord-Brabant.

12 mei 2009 komt het BAO weer bij elkaar. De voorlichting aan professionals, bestuurders, beleidsmakers en publiek moet extra aandacht krijgen. De GGD's zullen voor 1 juni alle middelen inzetten, zonder paniek te zaaien, in gebieden waar verscherpte aandacht nodig is. Het beleid ten aanzien van zwangeren blijft ongewijzigd. Nadere maatregelen bij stallen worden pas overwogen wanneer er een causaal verband tussen geitenhouderijen en humane besmettingen is aangetoond. Q-koorts kaartjes met bedrijven en Q-koorts patiënten verspreid op 14 januari 2009 vertonen grote overeenkomsten qua ligging. Geadviseerd wordt onderzoek te doen naar de toepasbaarheid in Nederland van normafstanden tussen veebedrijven en woongebieden zoals in het buitenland gelden. Men besluit te wachten op de uitkomsten van onderzoek, wachten op aantonen van causaal verband. Gehoopt wordt op een gunstige uitwerking van de vaccinatie. Zich voorbereiden op scenario's waarin het vaccin niet werkt wordt LNV aangeraden.

In juli 2009 heeft de commissaris van de Koningin Maij-Weggen haar zorg over de situatie geuit tijdens overleg met de voorzitters van de drie Brabantse veiligheidsregio's, waar het onderwerp Q-koorts door haar op de agenda was gezet. Besloten werd besloten tot het sturen van een brandbrief aan de beide verantwoordelijke ministers in afschrift aan de Minister van BZK. In deze op 9 juli 2009 gedateerde en door CdK Maij-Weggen en de burgemeesters Van Gijzel, Rombouts en Vreeman ondertekende brief, uitten zij hun zorgen en pleitten zij voor meer aandacht voor de Q-koorts en de bestrijding ervan. Er werd gevraagd om meer concrete (preventieve) maatregelen en er werd aangegeven dat bestuurders in Noord-Brabant een sterke behoefte voelden om door de ministeries intensiever (frequenter) geïnformeerd én geadviseerd te worden.

Mede namens haar ambtgenoot van VWS reageerde de minister van LNV in een brief van 10 juli 2009, waarin ze liet weten de zorg over het stijgend aantal Q-koorts besmettingen te delen, de aanpak te willen intensiveren en waarin ze een bezoek aankondigde aan de gemeente Landerd, de gemeente met op dat moment de meeste besmettingen. Tijdens dit bezoek, dat reeds de volgende dag op 11 juli 2009 samen met de minister van VWS werd afgelegd herhaalde ze haar voornemen tot intensivering van de aanpak. De beide ministers spraken onder meer met een huisarts en een Q-koorts patiënt en hebben – onder voorzitterschap van CdK Maij-Weggen - overleg gevoerd met betrokken bestuurders (waaronder voormalig gedeputeerde Rüpp) en instellingen.

Op 24 juli 2009 beantwoordt Coutinho een aantal vragen in een brief aan Paul Huijts. Coutinho bevestigt dat er een verband bestaat tussen grote melkgeitenbedrijven waar Q-koorts heerst en Q-koortspatiënten in de (directe) omgeving van die bedrijven. "Bij de betrokken deskundigen bestaat geen twijfel over het hypothetische model dat grootschalige geitenhouderijen gezien moeten worden als de primaire bron van de Q-koortsproblematiek in Nederland." "Hoe dichter men bij het bedrijf woont, des te hoger het percentage zieken." "Daarom dient overwogen te worden om een minimale afstand vast te stellen tussen grootschalige melkgeitenhouderijen met bepaalde bedrijfskenmerken en woonkernen." Geadviseerd wordt de meldingsplicht aan te passen en gebruik te maken van tankmelkonderzoek. Er zijn teveel besmette bedrijven die niet meldingsplichtig zijn.

Sindsdien hebben beide ministers aanvullende maatregelen aangekondigd in brieven aan de Tweede Kamer (welke u als bijlagen bij de brief aan PS van 9 november 2009 heeft ontvangen). Zo is in oktober 2009 de tankmelkmonitoring verplicht gesteld voor alle professionele melkgeiten- en melkschapenbedrijven en worden bedrijven nu besmet verklaard op basis van deze test. Ook gelden per 1 oktober 2009 verschillende maatregelen, zoals vervoersbeperkingen om verspreiding naar "Q-koortsvrije bedrijven" tegen te gaan en mest- en hygiënemaatregelen om de risico's van besmette bedrijven voor hun omgeving zoveel mogelijk te beperken. De minister van VWS startte in het najaar met gerichte voorlichting voor de risicogroepen. Tenslotte presenteerde LTO Nederland een eigen plan van aanpak met diverse maatregelen om het risico voor de volksgezondheid zoveel mogelijk te beperken.

26 september 2009: er is te weinig vaccin beschikbaar. De effecten van de verplichte vaccinatie in heel Nederland zullen daardoor pas in 2011 merkbaar kunnen worden.

3 november 2009: in een kamerbrief schetst de minister zeven scenario's waaraan het deskundigenoverleg werkt. "Het verplaatsen van melkgeiten- en melkschapenbedrijven uit woonkernen" en "het doden van alle melkgeiten en melkschapen op en ontsmetten van besmette melkgeiten en schapenbedrijven" zijn de meest ingrijpende. Tevens wordt gemeld dat in Duitsland een afstand van 500 meter tot woonkernen wordt gehanteerd.

Bij het aantreden van CdK Van de Donk op 1 oktober 2009 is de lijn van zijn voorganger voortgezet. Op basis van de situatierapportages (sitrap's) van het Nationaal Coördinatie Centrum (NCC), de contacten met de GGD, de veiligheidsregio's en de departementen en op basis van zogeheten 'mediawatching' zijn de ontwikkelingen gevolgd. Er is meerdere malen persoonlijk contact geweest van de CdK met beide ministers. In een telefonisch overleg op 11 november 2009 met de minister van LNV is door de CdK aangegeven dat de informatievoorziening vanuit het Rijk niet optimaal is. De minister van LNV vroeg – mede namens haar ambtgenoot van VWS – om mee te denken in de communicatie naar de Brabantse burgers en betrokkenen, teneinde te komen tot een gezamenlijk communicatieplan. Naar aanleiding van dit verzoek heeft de CdK een overleg geïnitieerd dat op 12 november 2009 plaatsvond met communicatiemedewerkers van het ministerie van LNV (mede namens VWS), de ZLTO (namens de geitenhouders), de PRVMZ (namens de Q-koorts-patiënten), de GGD Hart voor Brabant en de provincie Noord-Brabant. Gesproken is over (knelpunten in de) communicatie rond de Q-koorts.

Eveneens op 12 november 2009 heeft de CdK in een kennismakingsgesprek met het bestuur van de ZLTO het dossier Q-koorts besproken. Daarbij is aangegeven dat de zorgen groot zijn en dat juist wegens de complexiteit van dit dossier, de mogelijkheid tot snel schakelen vereist is. De CdK heeft te kennen gegeven dit dossier zeer nauwlettend te blijven volgen.

In een brief van 30 november 2009 (kenmerk 1608525) aan de Minister van LNV in afschrift aan de ministers van VWS en BZK heeft CdK Van de Donk op basis van het overleg met de communicatiemedewerkers de minister geadviseerd, aangevuld met suggesties, de inhoud van de boodschap eenduidiger te presenteren en een betere afstemming te regelen. Ook is aangegeven het communicatieoverleg uit te breiden met medewerkers van de meest betrokken partijen (onder andere de gemeenten Oss en Landerd) en hen opdracht te geven om concrete voorstellen te doen ter verbetering van de communicatie over Q-koorts. Daarbij zou het inrichten van een website waarop alle relevante informatie over Q-koorts wordt samengebracht zo'n concreet voorstel zou kunnen zijn. Dit is inmiddels gebeurd door het online gaan van de website www.qkoortsinnederland.nl. In de brief is aangegeven dat in samenwerking met de ministeries begin 2010, voorafgaand aan het lammerseizoen, een informatieve bijeenkomst georganiseerd diende te worden voor de betrokken Brabantse bestuurders en instellingen.

Op 30 oktober meldt NOVA dat uit het tankmelkonderzoek is gebleken dat 80 bedrijven met Q-koorts besmet zijn. Tot dan waren er officieel maar vier besmette bedrijven.

Op 1 december 2009 wordt het kennisnetwerk zoönosen opgericht. Deelnemers zijn PRVMZ, GGD Hart voor Brabant, Provincie, Radboud Universiteit Nijmegen, Brabantse huisartsen en Jeroen Bosch Ziekenhuis.

Op 4 december is het advies over de scenario's klaar. Alle zeven scenario's worden in het stuk getoetst op hun verwachte effecten. Het deskundigenoverleg komt met een helder advies aan minister Verburg: ruim de drachtige geiten op besmette bedrijven.

Op 9 december 2009 hebben de ministers van LNV en VWS vergaande maatregelen (ruiming) aangekondigd. De betreffende brief aan de Tweede Kamer is direct naar Provinciale Staten gestuurd, evenals het bijbehorende advies van het RIVM met de diverse alternatieven. Op het aangeven van de CdK zijn beide ministers op diezelfde dag direct na de persconferentie in Den Haag naar het provinciehuis in Brabant gekomen, teneinde de Brabantse betrokken partijen persoonlijk te informeren. Deze grote in allerijl georganiseerde bijeenkomst bleek zinvol en oogstte bij alle partijen (ook de ministers) veel waardering.

Op 9 december nemen de ministers het besluit tot ruiming van drachtige geiten op besmette bedrijven. Wel vragen ze nog aanvullend advies van de deskundigen om te zien of de niet-besmette drachtige dieren op besmette bedrijven gespaard kunnen worden. Om dat onderscheid te maken zouden de dieren individueel getest moeten worden. Alle andere adviezen van het deskundigenoverleg – zoals het uitwerken van een dekverbod op besmette bedrijven – worden onverkort overgenomen.

Op 10 december 2009 vond een Algemeen Overleg plaats in de Tweede Kamer, dat met instemming op de maatregelen reageerde. De Kamer drong aan op het vrijgeven van de lijst van besmette bedrijven, hetgeen is gebeurd. De Q-koorts is inmiddels uitgeroepen tot veterinaire crisis.

Op 10 december komt het aanvullende advies van het deskundigenoverleg Q-koorts. Dat houdt vast aan het ook ruimen van de niet-besmette drachtige geiten. Om extra risico's te vermijden. Niet-drachtige dieren, besmet en onbesmet, op gevaccineerde bedrijven hoeven niet geruimd te worden. En het tankmelkonderzoek moet in de lammerperiode – de eerste helft van 2010 – elke twee weken gedaan worden.

Op 11 december hebben Provinciale Staten in haar vergadering unaniem besloten, op advies van GS, om met ingang van 12 december een bouwstop af te kondigen van zes maanden voor geiten- en schapenhouderijen in Noord-Brabant, inclusief de aankondiging dat er instructieregels zijn te verwachten voor de Provinciale Milieuverordening. Dit besluit was gebaseerd op een van de adviezen van de RIVM in de brief van LNV van 9 december.

Op 16 december 2009 hebben de ministers besloten tot een verdergaande ruiming dan aanvankelijk aangegeven, welke erop neer komt dat alle drachtige dieren zullen worden geruimd. Een en ander is (in combinatie met diverse andere maatregelen) beschreven in een brief aan de Kamer, die u als bijlage hierbij aantreft. Eén van de andere maatregelen betreft een moratorium voor alle geitenbedrijven in Nederland.

Op 16 december komen de ministers Verburg en Klink met de definitieve plannen. Er wordt op besmette bedrijven geen onderscheid gemaakt tussen besmette en niet-besmette dieren. Dat is te tijdrovend. En het risico dat de tests niet helemaal betrouwbaar zijn is te groot. "De Voedsel- en Waren Autoriteit (VWA) begint maandag 21 december met het ruimen van drachtige dieren op besmette bedrijven."

Op 18 december 2009 heeft op het Provinciehuis een regionaal bestuurlijk afstemmingsoverleg plaatsgevonden. Het ministerie van LNV heeft de aanwezige vertegenwoordigers van de GGD's, veiligheidsregio's, ZLTO en provincie geïnformeerd over de uitvoering van de genomen maatregelen. Een van die maatregelen is het operationeel worden van een crisisteam, georganiseerd door LNV-Zuid. Dit crisisteam wordt gehuisvest in Uden en is operationeel.

Onder voorzitterschap van de regiodirecteur van de vestiging Zuid van LNV vindt een provinciaal afstemmingsoverleg plaats met de bestuurlijke vertegenwoordigers van de drie veiligheidsregio's, te weten burgemeester Van Maasakkers (Gemert-Bakel) voor Zuidoost Brabant, burgemeester Roep (Gilze en Rijen) voor Midden- en West-Brabant en burgemeester Klitsie (Oss) voor Brabant-Noord en een ambtelijke vertegenwoordiger namens de CdK.

Op 21 december 2009 zijn de ruiming in en buiten Noord-Brabant gestart. De Directie Regionale Zaken Zuid van het ministerie van LNV heeft de provincie betrokken bij het in goede banen leiden van de aanpak van de ruiming. Gedurende de eerste ronde ruiming heeft onder leiding van de heer Gosse, rijksfunctionaris van het ministerie van LNV in de zuidelijke provincies, in de periode van 24 december 2009 tot en met 21 januari 2010 wekelijks bestuurlijk overleg plaatsgevonden in het Regionale Crisiscentrum van het ministerie van LNV te Uden. Aan dit bestuurlijk overleg namen onder anderen de coördinerende burgemeesters van de Brabantse en Limburgse veiligheidsregio's en de kabinetschef van de CdK deel. Mede door de gevoelde noodzaak in onze provincie om maatregelen te nemen voor de volksgezondheid en een goede afstemming, zijn de moeilijke maatregelen in onze provincie relatief rustig verlopen.

Op 23 december 2009 heeft Hare Majesteit de Koningin onze provincie met een bezoek vereerd. Zij toonde haar medeleven en ging in de gemeente Gemert-Bakel in gesprek met Q-koortspatiënten en een getroffen geitenhouder. Dit bezoek werd enorm op prijs gesteld.

Op 23 december 2009 heeft de minister van LNV een Kamerbrief gestuurd met de 'Stand van zaken Q-koorts' en is een kennisgeving aan de colleges van BW in Noord-Brabant gestuurd inzake 'aanhoudingsbesluit geiten- en schapenhouderijen'.

Op oudejaarsdag 2009 droeg bisschop Hurkmans in de Sint-Jan in Den Bosch een mis op in het kader van de Q-koorts. In de mis memoreerde de bisschop onder andere in gebed de getroffen en getroffen. Samen met minister Verburg en de bisschop is de CdK na de mis in gesprek gegaan met getroffen patiënten en geitenhouders.

Op 6 januari 2010 heeft minister-president Balkenende zich persoonlijk op de hoogte gesteld van de Q-koortssituatie in onze provincie en een geitenhouder bezocht. Daarna heeft hij overleg gevoerd met de coördinerende burgemeesters bij dierziekten van de drie Brabantse veiligheidsregio's, burgemeester Roep van de gemeente Gilze en Rijen, burgemeester Klitsie van de gemeente Oss en burgemeester Van Maasakkers van de gemeente Gemert-Bakel en de CdK Van de Donk.

Op 6 januari 2010 heeft de minister van LNV een Kamerbrief gestuurd met daarin de: 'activiteiten rond de aanpak van Q-koorts' en op 11 januari over 'nader onderzoek rond de aanpak en bestrijding van Q-koorts'

Op 15 januari 2010 heeft de technische behandeling in de commissie Ruimte en Milieu plaatsgevonden ter voorbereiding op de politieke discussie van 5 februari.

Op 15 januari 2010 heeft de CdK samen met de coördinerende burgemeesters bij dierziekten van de drie Brabantse veiligheidsregio's, burgemeester Roep van de gemeente Gilze en Rijen, burgemeester Klitsie van de gemeente Oss en burgemeester Van Maasakkers van de gemeente Gemert-Bakel een brief aan minister-president Balkenende gestuurd om hem te bedanken voor de getoonde betrokkenheid van Hare Majesteit de Koningin en hemzelf en tevens aandacht gevraagd de Q-koorts integraal en op korte termijn brede aandacht te geven. Daarin is aangegeven dat de bestrijding van de Q-koorts in Noord-Brabant momenteel in volle gang is en dat het bijzonder pijnlijke maatregelen zijn voor de getroffen sector, maar dat de ruiming desondanks goed verlopen.

Zoals op 6 januari in het gesprek met de minister-president ter sprake kwam, zijn de gezondheids-, en veterinaire problemen die met de Q-koorts gepaard gaan evident en onder de aandacht van de ministers van LNV en VWS gebracht. Minder aandacht gaat vooralsnog uit naar het feit dat de Q-koorts - zeker in een omvang zoals we die in Noord-Brabant kennen - ook economische en financiële onzekerheid met zich meebrengt. Uit de Brabantse samenleving komen diverse signalen die er op wijzen dat de Q-koortsuitbraak ook van invloed is op werkgelegenheid, toerisme, recreatie, ruimtelijke ordening en milieu. Met name Q-koorts-patiënten, geitenhouders en familie van getroffen en getroffen leven momenteel in grote onzekerheid en weten niet wat de toekomst hen voor perspectief biedt. We hebben ook aangegeven dat Noord-Brabant vanwege de Q-koorts reeds te maken heeft gekregen met negatieve reisadviezen met gevolgen voor de regionale economie en werkgelegenheid.

Vanaf 4 januari 2010 tot nu hebben de PRVMZ, de Brabantse GGD's, de gemeente Oss en het kabinet van de CdK op verzoek van de GGD en het Jeroen Bosch ziekenhuis samengewerkt om verspreid over de provincie informatiebijeenkomsten te organiseren voor het algemene publiek over de Q-koorts en gezondheid. Daarnaast wordt na afloop van deze bijeenkomsten minstens één bijeenkomst - maar als de behoefte er is - meerdere specifieke bijeenkomsten met specialisten georganiseerd voor Q-koortspatiënten. Bij deze laatste bijeenkomsten wordt de Q-koortspatiëntenvereniging nadrukkelijk betrokken bij de organisatie.

Op 26 januari 2010 hebben de minister van VWS en de minister van LNV een Kamerbrief gestuurd over de activiteiten rond de aanpak van Q-koorts. In de brief zetten de ministers uiteen waarom op grote melkgeiten- en schapenbedrijven die besmet zijn met Q-koorts, drachtige dieren worden geruimd terwijl op kleine bedrijven, zoals kinderboerderijen volstaan kan worden met hygiënemaatregelen. In deze brief zetten zij het huidige beleid en de overwegingen nogmaals op een rij.

Op 27 januari 2010 vond er in de Tweede Kamer een spoeddebat plaats, dit leidde er onder andere toe dat de in de brief van 26 januari 2010 aangekondigde ruiming van bokken en rammen wordt uitgesteld tot de beantwoording op 2 februari 2010 van de tijdens het spoeddebat gestelde vragen.

Vanaf 3 februari worden zeven regionale voorlichtingsbijeenkomsten georganiseerd door de provincie in samenwerking met gemeenten, lokale huisartsen, GGD en Jeroen Bosch Ziekenhuis. Gedeputeerde van Haaften neemt deel aan een aantal daarvan.

De afgelopen periode hebben zowel de CdK Maij-Weggen en Van de Donk persoonlijk en herhaaldelijk aangedrongen op snelle en adequate maatregelen. Ook gedeputeerde Rüpp heeft via contacten met LNV hier op aangedrongen. GS worden binnen de provinciale organisatie ondersteund door een ambtelijke crisisstaf, waarin medewerkers van de bureaus kabinetszaken, milieubeheer (cluster Landbouw), handhaving bedrijven, zorg en welzijn, communicatie en economie, participeren. De komende tijd zullen de gedeputeerden Van Heugten en Van Haaften sturing geven aan het Q-koortsdossier waarbij het de bedoeling is dat het van een crisisaanpak overgaat naar reguliere werkzaamheden. Gedeputeerde Van Heugten zal als coördinerend gedeputeerde optreden. Binnen het ambtelijk apparaat is directeur M. Bloem van ECL verantwoordelijk.

5. Informatiepakket provinciaal handelen

Tijdens de commissievergadering Ruimte en Milieu van 15 januari 2010 heeft de commissaris van de Koningin toegezegd de reconstructie van de aanpak door de provincie toe te sturen aan de leden van PS, ter voorbereiding op het PS - debat op 5 februari 2010. De bijbehorende documenten bevinden zich in een map waarvan een exemplaar aan elke fractie is verstrekt. De reconstructie begint op het moment dat de kabinetschef door de voorzitter van de GGD Hart voor Brabant (Burgemeester Ronnes van de gemeente Haaren) geïnformeerd werd over de ontwikkelingen met betrekking tot de Q-koorts, eind mei 2008, tot en met de brief die de commissaris van de Koningin samen met de Brabantse coördinerende burgemeesters op 15 januari 2010 naar minister-president Balkenende stuurde. De reconstructie bevat alle documenten om de acties van de provincie te plaatsen op de tijdlijn. Daarom zijn ook brieven van de ministers van LNV en VWS aan de Tweede Kamer opgenomen, ook al heeft de provincie daarin geen directe rol. Deze Kamerbrieven zijn een belangrijke bron voor het verkrijgen van formele informatie. De leden van PS zijn op 7 april 2009, 9 november 2009 en 21 december 2009 door GS en/of CdK middels brieven uitgebreid geïnformeerd over de Q-koorts. Een groot deel van de in deze reconstructie opgenomen documenten was als bijlage toegevoegd bij die brieven.

Gezien de lijvigheid van de reconstructie die u bij deze notitie aantreft, hebben wij één exemplaar per Statenfractie aangeleverd. Deze reconstructie met betrekking tot de Q-koorts wordt eveneens aangeboden aan de door de Tweede Kamer ingestelde evaluatiecommissie Van Dijk, die onderzoek doet naar de aanpak van de Q-koorts.

6. Gevolgen voor gezondheid Noord-Brabant

In 2007 was de eerste Q-koortsuitbraak in Noord-Brabant met 171 geregistreeerde ziektegevallen. In 2008 waren dat er 999, waarvan 711 in Noord-Brabant. In 2009 kregen ruim 2300 mensen Q-koorts waarvan circa 1600 in Noord-Brabant. Van de positief geteste patiënten in 2009 is circa 21 procent opgenomen in een ziekenhuis. In 2009 zijn volgens het RIVM zes mensen overleden aan deze ziekte. Bij alle overledenen was er tevens sprake van een onderliggende ziekte. Sommige experts spreken van elf overledenen. Harde cijfers over het aantal overledenen door Q-koorts zijn moeilijk te geven omdat het niet verplicht is overledenen met Q-koorts te melden. Het werkelijke aantal besmette patiënten is hoger omdat niet alle patiënten zich melden bij een arts of via een bloedonderzoek worden getest op Q-koorts. De helft van de infecties verloopt zonder direct merkbare ziekteverschijnselen. Q-koorts kan zich als een chronische ziekte manifesteren. Vooral patiënten met vaatprothesen en/of hartklepafwijkingen hebben een verhoogde kans om, soms na jaren, chronische Q-koorts te ontwikkelen. Dit is een moeilijk te behandelen ziektebeeld, waarvoor maandenlang antibiotica nodig is.

Volgens deskundigen zal de aanpak van deze epidemie door het Rijk pas in 2011 kunnen leiden tot een daling van het aantal patiënten. Aanvankelijk is het ministerie van LNV gestart met een vrijwillige en later verplichte vaccinatiecampagne voor grote boerderijen en een meldingsplicht voor abortusgolven. In de loop van 2009 zijn de maatregelen ingrijpender geworden en zijn tankmelkonderzoek, uitgebreide vaccinatie, vervoersverbod en ruiming van dieren aan het pakket van maatregelen toegevoegd. Het zomerseizoen van 2010 moet uitwijzen wat het effect van de maatregelen is. Het effect van de vaccinaties zal pas in 2011 duidelijk worden.

Partijen

Er zijn veel partijen betrokken bij de bestrijding van Q-koorts: Ministeries van LNV en VWS, Gezondheidsdienst voor dieren (GD), Algemene Inspectiedienst (AID), Centraal Veterinair Instituut (CVI), Voedsel- en Warenautoriteit (VWA), GGD, Centrum Infectieziektebestrijding (CIb-RIVM), huisartsen, medisch specialisten, dierenartsen en LTO. Het ministerie van LNV voert de regie op grond van de Gezondheids- en welzijnswet voor dieren (Gwwd). Het betreft de preventie en bestrijding van besmettelijke dierziekten. Het ministerie van VWS richt zich op geïnfecteerde mensen in het kader van de Wet publieke gezondheid (Wpg). Huisartsen en medisch specialisten melden verplicht patiënten aan de GGD. De GGD zorgt samen met RIVM voor ondersteuning op het gebied van onderzoek, preventie, behandeling en communicatie. LTO behartigt de belangen van de landbouw. Meer informatie over het wettelijke kader en verantwoordelijkheden is opgenomen in hoofdstuk 4.

Provinciale interventies volksgezondheid

De provincie behandelde in het voorjaar van 2009 een subsidieverzoek voor de opzet van een surveillancenetwerk huisartsen. Onder regie van de Radboud Universiteit Nijmegen werden huisartsen in Noord-Brabant getraind in de herkenning en behandeling van Q-koorts. De provincie Noord-Brabant subsidieerde 23.650 euro.

In de zomer van 2009 wordt door PRVMZ het essay 'De tikkende tijdbom in Noord-Brabant' uitgegeven om het publieke debat over Q-koorts te starten. Dit essay is uitgereikt tijdens de provinciale conferentie Brabant Buitengewoon die op 9 september plaatsvond in Hilvarenbeek. De uitgave is gratis ter beschikking gesteld. Na grote belangstelling is een herdruk van het essay gemaakt. Veel gemeenten, burgers, ministeries, provincies en media hebben het essay aangevraagd.

In september 2009 heeft gedeputeerde van Haaften de opdracht gegeven om een ambtelijk advies op te stellen over de volkgezondheidsaspecten van Q-koorts. Deze notitie is tijdens het interne beleidsoverleg van 19 oktober besproken.

In november 2009 is een patiëntenvereniging gestart onder leiding van PRVMZ en Zorgbelang. De provincie ondersteunt via subsidie aan beide organisaties. De vereniging richt zich vooral op chronische patiënten. Er is een grote toeloop bij eerste openbare bijeenkomst. In november en december 2009 is veel media-aandacht voor deze patiëntenvereniging geweest.

In het najaar van 2009 is regelmatig overleg gevoerd tussen de provincie, GGD's, PRVMZ, Radboud universiteit. Dit leidde in november tot een gezamenlijke oprichting van een Brabants kennisnetwerk zoönosen. De belangrijkste taken van het netwerk waren aanvankelijk: kennisuitwisseling, hiaten opsporen, onderzoek entameren, voorlichting van professionele zorgverleners over Q-koorts. Momenteel kijkt het netwerk verder vooruit naar de consequenties van hoge mens- en dierdichtheid in Noord-Brabant. Strategieën voor de langere termijn en de mogelijke uitbraak van andere zoönosen komen steeds meer centraal te staan. Het kennisnetwerk wordt in 2010 uitgebreid met veterinaire artsen. Het netwerk groeit inmiddels uit tot een gezaghebbend platform.

In februari en maart 2010 organiseren de GGD, gemeenten, Provinciale Raad voor Volksgezondheid en Maatschappelijke Zorg en Provincie Noord-Brabant in heel Brabant informatiebijeenkomsten over Q-koorts. De eerste bijeenkomst vindt plaats op 3 februari in het provinciehuis. Gedeputeerde van Haaften zal namens GS deelnemen aan een aantal van deze bijeenkomsten.

Gezondheid staat centraal tijdens de informatiebijeenkomsten over Q-koorts, die bedoeld zijn voor iedereen die er meer over wil weten. De GGD zet de belangrijkste zaken over Q-koorts en gezondheid op een rijtje. Hierna is er de mogelijkheid om vragen te stellen aan een panel van een lokale huisarts, een arts van een ziekenhuis, een GGD-arts en een vertegenwoordiger van de patiëntenvereniging. Hieronder is een overzicht opgenomen waar en wanneer de bijeenkomsten plaatsvinden.

- 's-Hertogenbosch: woensdag 3 februari in het Provinciehuis
- Helmond: ma 8 februari in de kapel van ziekenhuis Elkerliek
- Tilburg: di 23 februari in het Willem II stadion
- Oss: ma 1 maart in wijkcentrum D'n Iemhof
- Uden: ma 8 maart in theater Markant
- Boxmeer: week 11 (exacte datum nog niet bekend) in hotel Riche
- Breda: ma 22 maart in het Chassé Theater

Maatschappelijke kosten

Naast de gevolgen die individuele patiënten ondervinden, kan de Q-koortsepidemie door ziektekosten en ziekteverzuim materiële en immateriële belastingen voor de maatschappij als geheel met zich mee brengen. De GGD Hart voor Brabant, het Jeroen Bosch Ziekenhuis, het Centrum Infectieziektebestrijding van het RIVM en de Universiteit van Tilburg doen onderzoek om de ziektelast veroorzaakt door Q-koorts goed in kaart te brengen door het verlies aan levensjaren door beperkingen of vroegtijdige sterfte te meten en de maatschappelijke kosten hiervan te berekenen. Een schatting is op dit moment niet mogelijk. De uitkomsten zijn vooral van belang voor toekomstige beslissingen over het beleid rondom Q-koorts en de veehouderij.

7. Gevolgen voor Brabantse economie

Er is weinig informatie beschikbaar over de economische positie van de geitenhouderij in Nederland en Noord-Brabant. Het Landbouw Economisch Instituut (LEI) geeft aan dat het een kleine groep gespecialiseerde bedrijven betreft waarvan zij geen of onvoldoende gegevens beschikken ten aanzien van inkomen, omzet en werkgelegenheid. Ook de ZLTO en LTO bleken niet over dergelijke data te beschikken. Macro-economisch schat het CBS dat de schapen- en geitenhouderij voor € 155 miljoen bijdraagt aan de Nederlandse economie. De totale bijdrage van alle veehouderij is bijna € 10 miljard. De gevolgen van de ruimingen voor de sector worden binnenkort in beeld gebracht door LTO, de eerste berichten in de medio geven aan dat bedrijven waar 300 van de 900 geiten worden geruimd dit jaar aan omzet ca. € 35.000 mislopen. De overheid maakt kosten voor de ruimingen en de bijbehorende taxaties voor de vergoeding voor de geruimde dieren. Deze bedragen zijn nog niet bekend.

De Q-koorts leidt tot maatschappelijk kosten zoals ziektekosten voor burgers met economische consequenties daarvan voor bedrijven met verloren arbeidsjaren etc. Deze kosten zijn nog niet bekend. Daarnaast heeft de Q-koorts een impact op de plattelandseconomie. Er zijn berichten dat bezoekers lokaal het platteland beginnen te mijden, er minder tijd doorbrengen, minder fietstochten maken en minder bezoek brengen aan recreatieve voorzieningen zoals campings. Ten aanzien van de recreatieve impact is er een eerste inschatting gemaakt door het Vrijetijdshuis Brabant en TOP Brabant, gebaseerd op ervaringen en een raming van drie recente uitbraken van dierziekten.

Omzet toerisme en recreatie in Noord-Brabant

De totale jaarlijkse bestedingen (2007/2008) aan toerisme en recreatie in Brabant bedragen ongeveer € 6,7 miljard euro. Dit zijn zowel vrijetijdsactiviteiten (dagrecreatie) als toerisme.

- binnenlands toerisme € 0,3 miljard
- vrijetijdsactiviteiten Nederlanders in Brabant € 0,9 miljard
- vrijetijdsactiviteiten Brabanders in Brabant € 5,5 miljard

Hiervan betreft € 3 miljard het recreatief winkelen van de Brabanders en resteert ongeveer € 3,7 miljard. Het Vrijetijdshuis stelt dat als de bestedingen met 5% zouden dalen, er een omzetsdaling is te verwachten van € 185 miljoen euro.

Onderzoek Vrijetijdshuis en TOP Brabant

Vrijetijdshuis Brabant heeft besloten in 2010 met behulp van partners TOP Brabant, KvK, Recron en ZLTO de gevolgen van Q koorts voor de toeristisch en recreatieve sector te gaan monitoren met een eigen onderzoek. In december 2009 is een eerste enquête uitgevoerd. Daaruit bleek dat een aantal ondernemers minder boekingen heeft gekregen, maar veruit de meeste ondernemers hebben er in 2009 weinig van gemerkt. Soms was er sprake van een hoger aantal boekingen maar dat werd geweten aan de trend om bij de huidige economische omstandigheden in eigen land op vakantie te gaan. Toch zijn er al ondernemers die op basis van gesprekken met klanten en daaruit voorkomend gedrag gevolgen zien van de Q-koorts op hun omzet. De boekingen voor 2010 moeten voor veel bedrijven nog komen, dat is met name bij kleine ondernemers nog niet bekend. Een peiling in voorjaar 2010 zal naar verwachting een betrouwbaarder beeld geven. De verwachtingen van de bedrijven uit de Q-koorts regio's zijn negatief: zij verwachten een terugloop.

8. Toekomstperspectief geiten- en schapenhouderij Noord-Brabant

Op 11 december 2009 hebben Provinciale Staten van Noord-Brabant een bouwstop voor geiten- en schapenhouderijen afgekondigd. Deze bouwstop heeft een looptijd tot 11 juni 2010. In feite is het geen bouwstop, het is een aanhoudingsbesluit voor aanvragen bij gemeenten voor bouwvergunningen. GS kunnen op verzoek van een gemeente een aanhouding doorbreken (= alsnog vergunning verlenen). De bouwstop is ingesteld op basis van een reeks van adviezen in een brief van LNV van 9 december 2009 om voorlopig geen nieuwe vestiging en uitbreiding van geiten- en schapenbedrijven toe te staan zolang niet bewezen is dat vaccinatie effectief is.

Het RIVM heeft in het belangrijke deskundigenadvies van 4 december 2009 aan LNV onder leiding van Coutinho een ruimtelijk aspect aangegeven, te weten de afstand tussen melkgeiten- en melkschapenbedrijven ten opzichte van woonkernen. De huidige epidemiologische bevindingen voor de huidige Nederlandse Q-koortssituatie rechtvaardigen volgens de deskundigen een afstand van 2 of zelfs 5 kilometer. In delen van Duitsland wordt bijvoorbeeld een afstand van 500 meter gehanteerd. De verwachting volgens het deskundigenadvies is dat het effect van voldoende afstand op langere termijn positief en preventief is. De maatregel beperkt tevens luchtgedragen gezondheidsrisico's op andere infectieziekten die van dier op mens overgaan.

Het deskundigendebat van 8 januari 2010 in het provinciehuis bij het overleg over de megastallen heeft duidelijk gemaakt dat het niet zozeer gaat om het doen verdwijnen van de schadelijke bacterie die verantwoordelijk is voor de Q-koorts maar om het redelijkerwijs zo laag mogelijk maken van de infectiedruk.

In principe ligt er al een aanpak via de reconstructie waarbij intensieve veeteelt, zoals varkens en pluimvee, geen toekomst meer heeft in extensiveringsgebieden (zones rondom bebouwing en natuur), een redelijk perspectief heeft in delen van verwevingsgebieden en voldoende ruimte heeft in Landbouwwontwikkelingsgebieden. Wij zijn ons er van bewust dat de geitenhouderij zich niet rekent tot de intensieve veeteelt maar zich verwant voelt met houders van melkrunderen. Toch maken de definities over de intensieve veehouderij in de Reconstructieplannen uit 2005 en de Interim Structuurvisie uit 2008 duidelijk dat de geitenhouderij meer en meer een intensieve teelt is. Dit wordt ook juridisch gesteund met uitspraken van de Raad van State zoals bij een uitspraak van 13 januari 2010 (200903445/1/M2). De definitie van een niet-grondgebonden bedrijf (= intensieve veeteelt) is een bedrijf waarvan de productie geheel of overwegend plaatsvindt in gebouwen of plaatsvindt los van het voortbrengend vermogen van de open grond. Er is evenwel ook een groot aantal geitenhouderijen in Noord-Brabant die aangemerkt kunnen worden als niet-intensieve teelt indien er sprake is van een vorm van beweiding of waarbij aangetoond kan worden dat het meeste voer direct uit de omgeving komt.

Advies Raad voor het Landelijk Gebied

Voor de doorkijk naar de toekomst is ook het advies van de Raad voor het Landelijk Gebied (RLG) en de Raad voor Dierenaangelegenheden (RDA) relevant. Deze hebben in 2003 de minister van LNV, op zijn verzoek, geadviseerd over het maatschappelijk draagvlak voor het beleid t.a.v. van zeer besmettelijke dierziekten. De aanleiding voor dit advies waren de drie grote uitbraken van dierziekten: varkenspest, MKZ en vogelpest.

De RLG geeft aan dat voor ongewijzigd voortzetten van het bestaande beleid het draagvlak - zowel in de sector als in de samenleving - niet meer aanwezig is. Bij een volgende uitbraak zal de uitvoering op zo veel weerstand stuiten dat het beleid niet meer effectief kan zijn.

Bovendien bestaat het risico dat als gevolg van dit beleid het draagvlak voor veehouderij in Nederland verdwijnt. Aanpassing van het beleid en proactief werken aan het draagvlak zijn daarom nodig.

De RLG geeft de minister de volgende adviezen:

- het risico en de gevolgen kunnen worden verkleind door robuustere veehouderijsystemen:
- bewuster omgaan met contacten tussen bedrijven
- meer buffercapaciteit in stallen en betere hygiëne
- snelle diagnostiek
- het transport van levende dieren dient drastisch te worden teruggebracht
- op lange termijn is een vergaande vorm van regionalisering van de veehouderij onvermijdelijk
- verruiming van de inzet van vaccinatie bij uitbraken.
- onderzoeksinspanningen intensiveren:
- meer preventie en voorzorg
- monitoring en early warning
- snelle en on-site diagnostiek
- beschikbaarheid van marker vaccins
- onderzoek, ontwikkeling en monitoring zowel op nationaal niveau als op Europees niveau afstemmen door een permanente groep die zich met al deze aspecten bezig houdt.
- onderzoek naar de betekenis van een grotere weerstand van dieren tegen dierziekten
- Belanghebbenden meer betrekken bij uitwerking van het beleid
- Uitvoering van het beleid doelmatiger maken:
- Door meer gebruik te maken van lokale kennis, lokale structuren en lokale contacten zou het draagvlak veel groter zijn en de uitvoering veel doelmatiger
- Draaiboeken per dierziekte opstellen, deze actueel houden, bekend en beschikbaar maken en zorgen dat ermee is geoefend
- Veel frustratie, woede en weerstand zijn bij de crises van de afgelopen zes jaar ontstaan doordat de indruk ontstond dat overheid en uitvoerende diensten niet wilden luisteren

De adviezen van de RLG aan de minister van LNV zijn bruikbaar zijn in het Q-koorts dossier. De belangrijkste zijn dat bedrijven robuuster moeten worden, de noodzaak voor bewustere en minder contacten tussen bedrijven, snellere diagnoses, een early warning systeem en bredere Europese afstemming. Wij willen bij de minister van LNV op deze punten aandringen.

Strategie om infectiedruk te verlagen

Voor de lange termijn denken wij aan de volgende strategie om de infectiedruk te verlagen:

1. een aanpak om geitenbedrijven zoveel mogelijk te verplaatsen of te doen vestigen op zo ruim mogelijke afstand van bebouwing (afwaarts)
2. het realiseren van nieuwe bedrijven met adequate milieuvoorzieningen (opwaarts).
3. een minimum afstand te hanteren ten opzichte van stedelijk gebied, bebouwingsclusters en recreatieve objecten.
4. het opstellen van instructieregels in de provinciale Milieuverordening (PMV)

In overleg en samenwerking met de Brabantse gemeenten zullen wij de gehele vergunningprocedure nalopen aangezien zij het bevoegd gezag zijn voor de bouw- en milieuvergunning.

De vraag die voorligt is ook hoe er geopereerd dient te worden in de periode na juni 2010, in de periode dat er nog Q-koorts heerst en hoe het beleid er uit moet zien na het terugdringen van de Q-koorts. Het is nog onduidelijk wanneer de Q-koortsgolf grotendeels voorbij zal zijn. Deskundigen van het RIVM kunnen nog geen zekerheid bieden dat vaccinatie op termijn effectief is en de vraag dient zich aan hoe met het voorzorgsbeginsel moet worden omgegaan. Zelfs indien vaccinatie een werkbaar instrument is, kan de vraag gesteld worden of het maatschappelijk nog te tolereren is dat geitenhouderijen zich op korte afstand van woonwijken en bevolkingsclusters bevinden. Het is technisch goed te regelen maar een kleine fout kan grote gevolgen hebben. Het is een situatie die vergelijkbaar is met het weghalen van LPG-installaties uit woonwijken.

Wij beraden ons er nog over hoe wij het aanhoudingsbesluit en het vervolg op de periode na de afloop van de Q-koortsgolf vorm zullen geven. Wij zijn inmiddels wel een aantal ideeën uit het uitwerken. Bij de bestuurlijke reis naar Leuven van 20-23 januari 2010 hebben de bestuurlijke partners in de reconstructie van het platteland ons tips aangereikt voor een goede beleidskeuze. Duidelijk was wel dat men het verstandig vond om op de langere termijn de geitenhouderij in het spoor te laten meelopen van de uitvoering van de reconstructie. Dat betekent ook dat we de relatie moeten bezien van de geiten- en schapenhouderij met de grond- en niet-grondgebonden veehouderij.

Daarbij zullen we ook rekening houden met wat de visie van LNV wordt op de geitenhouderij in Nederland. Deze is aangekondigd voor eind maart 2010.

Als GS komen wij nog naar de Staten met een voorstel; tot nu toe heeft er rondom dit onderwerp nog geen besluitvorming plaatsgevonden. Wij zullen het ook moeten inpassen in de SVRO en het beleidsplan milieu

Nieuwe contouren geiten- en schapenhouderij

Wij zijn bezig met de volgende gedachtelijnen: voor de korte termijn, de periode na 11 juni, wordt overwogen om een minimumafstand van 500 meter te hanteren en daarnaast grenzen van extensiveringsgebieden over te nemen. Volksgezondheidsdeskundigen van het RIVM schatten in dat pas in 2012 er een redelijke kans is dat de Q-koorts fors afneemt. Dat betekent dat deze maatregel geldt voor een periode van 3 jaar. Indien er na de afloop van de Q-koortsgolf een kortere of langere periode dan de genoemde drie jaar aan de orde is, dan wordt dat opnieuw beoordeeld.

Het is gebleken dat circa eenderde van alle geitenbedrijven zich bevinden op een afstand van minder dan 500 meter van de bebouwde kom. Bekeken moet worden wat voor mogelijkheden er zijn om deze bedrijven zo snel mogelijk te verplaatsen een perspectief te bieden buiten deze zone.

Naar aanleiding van een bericht in het Brabants Dagblad van 29 januari 2010 blijkt dat in Duitsland reeds enkele van de hierboven genoemde maatregelen worden genomen. Navraag leert dat de afstand van 500 meter van schapen- en geitenbedrijven tot de woonkernen in sommige delen van Duitsland al vanaf 2008 wordt gehanteerd. Uiteindelijk is het doel om de geiten- en schapenhouderij deel te laten uitmaken van het reguliere reconstructiebeleid.

Daarnaast heeft de provincie op 11 december 2009 aangekondigd haar Provinciale Milieuverordening te willen aanpassen om bepaalde veterinaire en hygiënemaatregelen door te voeren die betrekking hebben op opslag, transport en verwerking van mest en het dichtmaken van stallen.

Prof. Bruil van het Instituut voor Agrarisch Recht heeft de provincie hierbij voorzien van een advies hoe dit uitgewerkt kan worden. Op dit moment zijn daarbij de volgende onderwerpen in beeld:

1. de opslag van mest (afdekken van opslagen en inachtneming van bepaalde tijd na uitmesten)
2. de verwerking van mest op het land (emissiearm)
3. afsluiten van geitenstallen, voorschriften inzake mechanische ventilatie en luchtzuivering
4. permanent opstallen van geiten en melkschapen op bedrijven met meer dan 50 dieren.

Door Bruil is aangegeven dat deze maatregelen in de PMV kunnen worden opgenomen. Wel zijn er eisen aan de onderbouwing. Bij mestaanwending is het wenselijk dat ook op Rijksniveau de regelgeving wordt aangepast. Voorafgaand aan de aanpassing van stallen is onderzoek nodig en moeten overgangstermijnen worden gehanteerd.

Het doel van alle maatregelen is om de sector een ruimtelijk, milieuhygiënisch en economisch perspectief te bieden zonder onaanvaardbare risico's voor de volksgezondheid.

Een werkgroep gaat de komende maand aan de slag. Te denken valt aan de condities en mogelijkheden van een verplaatsingsregeling, de mogelijkheden om ruimte in vergunningen te beperken, het ruimtelijk spoor, het milieuspoor en wat voor concrete maatregelen de sector zelf kan nemen om de infectiedruk te verlagen. Het voorzorgsbeginsel speelt hierbij een belangrijke rol. In de werkgroep zitten de provincie, de ZLTO en de gemeenten in de stuurgroep Dynamisch Platteland. Er zal contact worden gehouden met een vergelijkbare werkgroep van het ministerie van LNV in Den Haag. De provincie is trekker van deze werkgroep en de Staten zullen geïnformeerd worden over de ideeën die daar geopperd worden.

Uiterlijk 11 juni dient het RO-spoor vastgelegd te zijn in Verordening Ruimte. De PMV-aanpak dient dan ook bekend te zijn en zo snel mogelijk vastgesteld te worden door PS. Het is mogelijk dat de bouwstop ook na juni 2010 wordt doorgezet maar provincie moet dan wel een besluit nemen over ingediende aanvragen. Het verlengen van de bouwstop is te overwegen in afwachting van het RIVM-rapport over zoönosen eind 2010. Zolang er nog sprake is van een fok- en aanvoerverbod is er op dit moment geen mogelijkheid om nieuwe stallen te betrekken.

Vraagstukken voor de langere termijn zijn:

- Wat is het effect van maatregelen veterinaire spoor?
- Wat is het effect van maatregelen humane spoor?
- Hoe het transport van te dieren reguleren?
- Wat is het effect van sanering van slecht gelegen locaties?
- Wat voor gevolgen hebben maatregelen op andere zoönosen?
- Hoe kan het voorzorgsbeginsel volksgezondheid vorm worden gegeven?
- Welke maatregelen nu en welke later gaan nemen?
- Hoe te kiezen tussen landelijke en regionale maatregelen?
- Wat is het economisch perspectief na alle maatregelen?
- Hoe worden de bestuurlijke verantwoordingen afdoende ingevuld?
- Wanneer is er voldoende maatschappelijk draagvlak voor nieuwe aanpak?

Toekomstige aanpak provincie

Voor de komende tijd zal de provincie actief betrokken blijven en de vinger aan de pols houden.

Daarvoor is provinciale inzet op strategisch, tactisch en operationeel niveau nodig. Voor de structurele aanpak zijn de vooral gedeputeerden met de portefeuilles volksgezondheid en landbouw aan zet.

Concreet bestaat de aanpak van de provincie uit:

1. Provinciale belangenbehartiging en samenwerking continueren;
2. Bijdrage leveren aan informatie- en voorlichtingsbijeenkomsten;
3. Opnemen van aanpak Q-koorts in werkplannen steunfuncties, waaronder: Zorgbelang en PRVMZ;
4. Ondersteuning bieden aan het Brabants kennisnetwerk zoönosen;
5. Het uitwerken van het ruimtelijk en het milieuspoor;
6. Het volgen van de economische ontwikkelingen op het platteland;
7. Het volgen van de gezondheidsaspecten ten aanzien van de Q-koorts.